

De VGN is dit najaar op vele fronten actief. Wij informeren u over een deel van onze activiteiten.

## Het vertrek van Tineke Bogaerts

Dit is het laatste nummer van *Kleio* onder eindredactie van Tineke Bogaerts. Aan het begin van dit kalenderjaar gaf Tineke aan te willen stoppen. Ze was ruim 25 jaar eindredacteur en ambassadrice van de VGN. *Kleio* zonder Tineke was eerst moeilijk voorstelbaar. We waren dan ook heel blij met Tineke's aanbod haar werk tot eind 2006 te blijven doen.

Tineke heeft met haar mederedactieleden *Kleio* tot het paradepaard van de vereniging gemaakt. *Kleio* is in een brede kring, ook buiten de wereld van geschiedenisdocenten, bekend. De VGN is Tineke heel veel dank verschuldigd. Het VGN bestuur wil graag in het voorjaar van 2007 officieel van Tineke afscheid nemen en dan deze dank uitgebreid verwoorden.

De Kleiorredactie en het VGN bestuur hebben in de afgelopen maanden intensief overlegd over de opvolging van Tineke. Een 'tweede Tineke' vonden we niet. We kozen voor een aantal oplossingen: *Kleio* gaat naar een nieuwe uitgeverij/drukkerij en krijgt een ander uiterlijk, er komt een aan de VGN gebonden eindredactrice en de Kleio redactie past haar werkwijze aan.

Het VGN bestuur dankt de Kleiorredactie voor haar grote inzet en de prettige samenwerking.

## De canon

Op 16 oktober 2006 werd de Canon van Nederland gepresenteerd. Van de presentatie en van de belangrijkste kenmerken van de canon maakte Joke Noordstrand een verslag (zie *Kleio* oktober 2007). Via onze website [www.vgnkleio.nl](http://www.vgnkleio.nl) krijgt u gemakkelijk toegang tot de rapporten van de commissie-Van Oostrom.

Na 16 oktober heeft het VGN bestuur de reacties bij actieve VGN leden en bij een aantal geschiedenisdocenten in en buiten de VGN gepeild. Op 10 november heeft Jan-Maarten de Wit op een symposium over de canon in Utrecht voor een gehoor van geschiedenisdocenten, didactici en wetenschappers de reactie van de VGN verwoord. Hieronder vindt u de kernen uit zijn verhaal.

Het VGN bestuur hoort graag van geschiedenisdocenten wat zij van de canon vinden en wat zij er op hun school mee kunnen doen. We bieden hiervoor op onze website een gespreksforum.

### Uit de rede van Jan-Maarten de Wit

– De canon met de vijftig vensters is een vat vol ideeën die geschiedenisdocenten kunnen inspireren. Er is ruimte voor aanpassing en aanvulling. (Zie bijvoorbeeld de lokale en regionale canons die in de afgelopen weken verschenen.) Gelukkig heeft de commissie de canon en nationale trots losgekoppeld. Zo'n koppeling staat in het geschiede-

nisonderwijs het leren kijken naar feiten vanuit verschillende perspectieven en het vormen van een eigen mening in de weg. Het VGN bestuur hoopt dat politici de keuzes van de commissie respecteren.

– De VGN onderstreept de oproep van de canoncommissie 'geef het vak aan de leraar terug'.

In de VGN spreken geschiedenisdocenten over hun vak, en dat is inspirerend. Binnen scholen is er helaas steeds minder ruimte voor.

– De VGN onderstreept ook de oproep van de commissie voor meer vakkennis en vakinhoud op de lerarenopleidingen en de Pabo's. De canon en de achterliggende rapporten bieden geschiedenisdocenten handgrepen voor de gewenste verandering. (Zie het artikel van de Pabo commissie van de VGN in deze *Kleio*.)

– Het in praktijk brengen van de ideeën uit het 'inspirerende vat', de canon, kan het onderwijs niet alleen. Slechts als de canon in de samenleving gaat leven is het zinvol om er op aan te sluiten.

– De nieuwe kerndoelen voor het basisonderwijs en de onderbouw en de nieuwe examenprogramma's geschiedenis op havo en vwo beogen doorlopende leerlijnen op basis van tien tijdvakken en bijbehorende kenmerkende aspecten beschreven in het rapport van de commissie-De Rooy. De nieuwe schoolboeken zijn hierop afgestemd.

De commissie-Van Oostrom merkt terecht op dat 'De Rooy' alleen algemene kenmerken per tijdvak noemt. De canon biedt inhoud die het geschiedenisonderwijs op de basisschool en in de eerste jaren van het voortgezet onderwijs kan verrijken. Er is echter ook een risico aan verbonden. Als alleen onderwerpen uit de canon aan bod komen, dan wordt de historische vorming van leerlingen te exclusief Nederlands.

Dit is te vermijden. De achter de vensters liggende ideeën maken het mogelijk een route uit te zetten door de geschiedenis die in de tijdvakken past, minder Nederlands gericht is, maar wel de kans geeft om steeds stil te staan bij wat er in Nederland gebeurd is.

– In de praktijk zal de canon ook moeten concurreren met de actualiteit. Ook daarvan moeten leerlingen de historische achtergrond immers kennen.

– De canon is niet geschreven voor de bovenbouw havo en vwo maar biedt mogelijkheden om het geschiedenisonderwijs ook daar te verrijken. Uit het evaluatierapport van het pilotexamen havo 2006 à la 'De Rooy' blijkt dat veel docenten meer invulling van de kenmerkende aspecten wensen. Deze invulling is ook nodig is om leerlingen naast kennis van tijdvakken te kunnen bevragen op meer longitudinale ontwikkelingen.

– In de onderbouw van het vmbo (circa 60% van de leerlingen) wordt op steeds grotere schaal gewerkt in leerge-

bieden. In de onderbouw havo-vwo wordt geschiedenis veelal nog als vak gegeven, maar ook daar is een tendens naar 'Mens en Maatschappij'.

De VGN deelt de mening van de canoncommissie dat het werken in leergebieden met algemene thema's schadelijk is voor het aanleren van historische kennis en chronologisch gevoel.

- Voor vakoverstijgende projecten in plaats van leergebieden biedt de canon vele mogelijkheden. De VGN moedigt een combinatie van deze periodegebonden projecten en van vakgericht onderwijs aan.

- In de brief aan alle scholen over de canon spreekt de minister ook over 'herwaardering van vakkennis'. We hopen dat de onderwijsraad in haar werk over 'kennisherwaardering' dit geluid ook ten aanzien van andere vakken laat horen, want een school maakt geen algemeen beleid op basis van de inzichten over historische vorming alleen.

### De evaluatie van de pilot nieuwe examenvormen voor havo

In mei 2006 werd op acht havo scholen het examen nieuwe stijl afgenomen. Middels een enquête vroegen we docenten in de bovenbouw havo en vwo hun mening over het nieuwe examenprogramma en het genoemde examen. 72 docenten namen de moeite dit examen goed te bestuderen en de enquête in te vullen. De resultaten van de enquête staan sinds begin oktober op de website.

Op 21 september vond er in Utrecht een VGN informatie- en gespreksmiddag over beide onderwerpen plaats. In het vorige nummer van Kleio (oktober 2007) vindt u onder VGNatuurlijk een verslag.

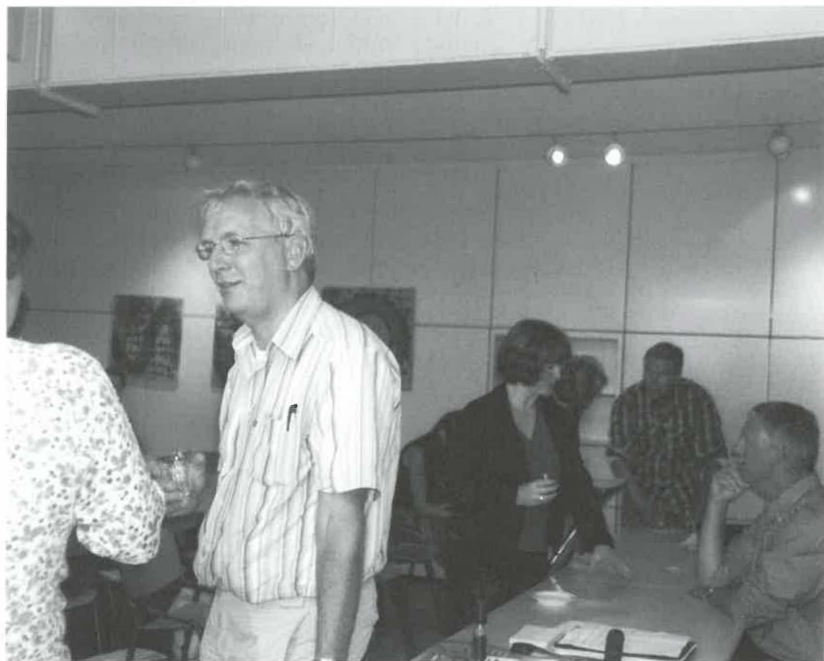
In de tweede week van november publiceerde de pilotcommissie haar evaluatieverslag. U vindt het op [www.ivgd.nl](http://www.ivgd.nl).

Samen met de VGN commissie Havo/Vwo en de commissie Didactiek en Activiteiten bereidt het VGN bestuur een reactie op dit verslag voor. De uitkomst van de enquête en de informatie- en gespreksmiddag op 21 september leveren daarvoor de benodigde gegevens. Hieronder vindt u een kort verslag van onze eerste bevindingen.

### Voorlopige standpunten

Samen met de pilotcommissie ziet de VGN dat het nieuwe examenprogramma ruimte biedt voor het toepassen van verschillende didactische benaderingen en werkvormen. Het is fijn om het enthousiasme te zien van pilotdocenten die vinden dat het vak geschiedenis zo beter tot zijn recht komt. We delen ook de zorg over een te snelle invoering, een zorg die ook door geschiedenisdocenten in de enquête wordt uitgesproken.

De pilotcommissie wijst in haar aanbevelingen terecht op een aantal tekorten in het pilotexamen van 2006. Het grootste is het ontbreken van een nadere specificatie van de 49 kenmerkende aspecten. Docenten vragen er nadrukkelijk om. Ze waarderen de vrijheid die de 49 aspecten voor het schoolexamen bieden, maar in het belang van een goede voorbereiding van leerlingen op het centraal examen stellen ze een uitwisseling tussen vakge-



De VGN-informatiemiddag op 21 september 2006.

noten over een nadere invulling en afstemming van de 49 aspecten evenzeer, zo niet meer, op prijs. De beoogde uitwisseling kan een onderdeel vormen van een goede nascholing.

Nascholing is dringend gewenst. Het nieuwe examenprogramma geschiedenis grijpt meer in dan buitenstaanders denken. In de afgelopen twee jaar heeft de VGN gezien hoe docenten op de acht pilotscholen en de vragenmakers op het Cito herhaaldelijk worstelden met de invoering van het nieuwe examenprogramma. Ze stopten een bovenmatige hoeveelheid tijd in hun werk en werden door de pilotcommissie begeleid. Zo'n grote inzet mag en kan niet van alle geschiedenisdocenten in de bovenbouw worden verwacht.

De invoering van een volledig nieuw examen per 2009 (havo) of 2010 (vwo) is te vroeg.

De VGN pleit voor een geleidelijke invoering op de havo. We stellen een overgangperiode voor waarin het centraal examen geschiedenis gaat over een nader te bepalen aantal aansluitende tijdvakken en over één diachronisch thema. Elke twee jaar wordt een andere serie tijdvakken aangewezen. Het diachronische thema bevat een aantal kenmerkende aspecten. Zo'n thema kan langer dan twee jaar als examenonderwerp dienen. In een syllabus worden de kenmerkende aspecten nader toegelicht en gespecificeerd en wordt het diachronische thema kort omschreven. Zo krijgen docenten de gewenste duidelijkheid en doordachte invoering, en kan in het belang van een kwalitatief hoogstaand havo examen de consensus onder docenten over de uitwerking van de kenmerkende aspecten groeien.

Voor het vwo is er nog geen pilot geweest. De VGN vindt dit een gemis. Over wat voor vwo wenselijk is denken we op dit moment nog na. De volledige reactie van de VGN vindt u na 15 december op [www.vgnkleio.nl](http://www.vgnkleio.nl)

MARIA VAN HAPEREN

## Nieuwe wegen voor 'herdenken en herinneren'

Op 18 januari vindt op initiatief van het ministerie van vws in Utrecht de conferentie WOII-onderwijs in een nieuw perspectief plaats voor docenten geschiedenis, maatschappijleer en drama. (Aangekondigd in de Kleiokrant in *Kleio* oktober 2007).

De conferentie is gratis. De reiskosten zijn voor uw school. Meer informatie vindt u in de brochure die naar elke school is gestuurd en op de VGN-website. We sturen de informatie aan de docenten die zijn opgenomen in ons e-mailbestand. Of alle VGN leden de brochure per post zullen ontvangen is helaas op dit moment nog onzeker.

We hopen op een grote opkomst. Als u vragen heeft kunt u contact opnemen met Peter Wester (0541 552061 / westerkok@introweb.nl)

## Het gewijzigde VMBO-examenprogramma en het historisch overzicht

De inhoud van het in het kader van klein onderhoud gewijzigde examenprogramma vmbo en van het nieuwe kerndeel 'Historisch overzicht van de 20e eeuw' zijn afgedrukt in de vorige *Kleio*. De VGN is blij met het bereikte resultaat, na drie jaar lobbyen voor aanpassing van het tot nu toe bestaande examenprogramma. Met genoegen kijken we terug op de constructieve gesprekken met CEVO en CITO. In de laatste fase van de aanpassing van het programma hebben ook Wim Duyff en Jan-Wolter Smit namens de VGN veel werk verricht. Het VGN bestuur dankt hen en de schrijvers van het artikel in de vorige *Kleio* voor hun inzet.

## Bestuurswisseling

Per 31 december 2006 treedt Peter Wester als voorzitter van de VGN terug. Jan-Maarten de Wit neemt het voorzitterschap tot de jaarvergadering in april 2007 over en geeft het secretariaat door aan Wendy Hinke.

Peter verliet op 1 oktober het onderwijs, een reden om ook het voorzitterschap van de VGN neer te leggen. Tot de jaarvergadering maakt hij nog deel uit van het VGN bestuur. Daarna neemt de VGN afscheid van Peter.

De vele taken die Peter kon vervullen omdat hij meer ruimte had om zijn eigen werk te plannen, worden over de bestuursleden verspreid.

Het VGN bestuur



Peter Wester

## Nieuwe wegen voor 'herdenken en herinneren' van de Tweede Wereldoorlog in het voortgezet onderwijs.

Kleio sprak met Puck Huitsing (VWS) en Peter Wester (VGN).

Vorige maand berichtte VGN's Cees van der Kooij, van de Pabo-commissie, in *Kleio* over een reis die hij met zijn studenten en de educatieve staf van Herinneringscentrum Kamp Westerbork maakte in het kader van het nieuwe voorlichtingsbeleid van de Eenheid Oorlogsgetroffenen en Herinnering WO II. Deze afdeling van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (vws) herijkt met het rapport *Raak de juiste snaar* het jeugdvoorlichtingsbeleid ten aanzien van de Tweede Wereldoorlog.

Het rapport werd dit voorjaar door staatssecretaris Clémence Ross-van Dorp trots aan de Tweede kamer gepresenteerd waar het enthousiast werd ontvangen. De pers was lovend en met de bijscholingsdag op 18 januari, voor en door docenten en met een inleiding door James Kennedy, haakt ook de VGN enthousiast aan bij de plannen van vws.

Waarover gaat *Raak de juiste snaar*? In een paar regels geformuleerd is vws van plan om in de periode tot 2010 'de instandhouding en verspreiding van kennis en inzicht met betrekking tot de Tweede Wereldoorlog bevorderen, om van daaruit primair bij jongeren en hun opvoeders bewustwording en empathie te creëren, opdat zij betekenis kunnen geven aan fundamentele grondrechten en vrijheid'.

Volgens Ross was het oude voorlichtingsbeleid te algemeen en zal vws zich in de komende jaren explicieter richten op jongeren en hun opvoeders, waarbij kennis en bewustwording centrale thema's zijn. Het gaat vooral om de betekenis van de historie voor de waardering van de rechtsstaat, de vrijheid en de democratische grondrechten, meldde de staatssecretaris, die het beleid met name richt op de groep jongeren van 10 tot 15 jaar, 'omdat zij nog een open mind hebben wat betreft ontvankelijkheid en vooroordelen'.

'Als er over 'de oorlog' wordt gesproken, denkt nog maar 51 procent van de Nederlandse bevolking spontaan aan de Tweede Wereldoorlog. De kinderen die de komende jaren naar de middelbare school gaan, hebben niet altijd een opa die nog over de oorlog kan vertellen', zo lichtte een

woordvoerder van vws de woorden van de staatssecretaris nader toe.

‘vws wil actief bijdragen aan het vervaardigen van materiaal dat op scholen zal worden gebruikt’, sprak Roos-van Dorp tot de volksvertegenwoordigers. (*Volkskrant* 27 februari)

Zo langzamerhand valt de generatie getuigen van de Tweede Wereldoorlog weg. Om dit toekomstige gemis zo goed mogelijk te ondervangen, is gezocht naar middelen om de verhalen van wat zich afspeelde, levend te houden. Dat daarbij automatisch een link wordt gelegd met het onderwijs is uiteraard niet verwonderlijk. Docenten worden in *Raak de juiste snaar* omschreven als de verhalendragers van de toekomst. Een rol die niet alleen blijkt weggelegd voor docenten geschiedenis. vws ziet ook docenten maatschappijleer, literatuur, CKV als potentiële verhalendragers, en richt zich daarnaast nog eens op de docenten van de toekomst: de huidige studenten aan de lerarenopleidingen.

## De praktijk

*Raak de juiste snaar* heeft zijn gang naar de instellingen die gespecialiseerd zijn in Tweede Wereldoorlog thema's, zoals de Anne Frankstichting, de Hollandsche Schouwburg, Nationaal Monument Kamp Vught, Herinneringscentrum Kamp Westerbork, het Verzetsmuseum, etcetera, inmiddels gemaakt. Dat ook de VGN het nieuwe voorlichtingsbeleid actief steunt, daarvan getuigt de conferentie *Herdenken en herinneren* die op 18 januari op de Hogeschool Domstad in Utrecht wordt georganiseerd.

VGN-voorzitter Peter Wester is een warm pleitbezorger van de boodschap in *Raak de juiste snaar*. ‘Als er aan één onderdeel van de vaderlandse geschiedenis op school aandacht wordt besteed, is het wel aan de Tweede Wereldoorlog. Het is een plusbeeld van het onderwijs, niet een somber beeld’, zei hij eind februari tegen een journalist van de *Volkskrant*. ‘We hebben een oorlog, en we hebben hem nodig ook. De Tweede Wereldoorlog is het cement in de samenleving. Niets is bindender dan de herinnering aan een gemeenschappelijke oorlog. Kinderen moeten het leed kunnen begrijpen van een jood in de oorlog, en van onderduikers. Daarover moeten ze met ouderen kunnen praten.’

Dat de Tweede Wereldoorlog uit het onderwijsprogramma zal verdwijnen is volgens hem tamelijk ondenkbaar. Wester: ‘De Tweede Wereldoorlog lijkt de enige gebeurtenis die alle onderwijsvernieuwingen heeft overleefd. Het zal echter wel problematisch worden om de herinnering aan de Tweede Wereldoorlog op school levend te houden. De oorlog is voor veel kinderen ook geen vanzelfsprekendheid meer. Nederland is veel verscheidener geworden. We moeten nu ook kinderen van Marokkanen en Turken erbij betrekken. Zoals dat bijvoorbeeld in 2005 gebeurde door aandacht te besteden aan Marokkaanse soldaten die in Zeeland hebben gevochten.

Maar het onderwijs is niet de enige plek waar de collectieve herinnering levend moet worden gehouden.’

Puck Huitsing, hoofd van de Eenheid Oorlogsgetroffenen en Herinnering WO II, is blij met het initiatief van de VGN om een speciale bijscholing over ‘herdenken en herinneren’ te organiseren. In haar kamer op de achtste verdieping van het ministerie legt de, aan de VU opgeleide historica uit waarom ze het initiatief zo waardeert.

‘Wij vinden het niet alleen belangrijk dat het verhaal over de Tweede Wereldoorlog verteld blijft worden, maar zijn ervan overtuigd dat grondrechten als democratie en vrijheid onderhouden moeten worden. Zestig jaar geleden hebben mensen voor die grondrechten gestreden. Docenten zijn een essentiële schakel is het overbrengen van die boodschap. En aankomende docenten zijn dat ook. Mijn neefje van 20 jaar staat straks als docent voor de klas. Hoewel hij de oorlog niet heeft meegemaakt, willen we toch dat ook hij en zijn generatiegenoten zullen fungeren als verhalendrager.’

## Maar hoe kun je dat bereiken?

Huitsing: ‘Bij vws is dit aandachtspunt natuurlijk vooral een beleidskwestie. Wij houden ons niet bezig met de uitvoering, maar kunnen er wel alles aan doen om dit blijvend te agenderen en te faciliteren.

Jonge docenten vormen een speerpunt in ons beleid. Niet zozeer omdat ze kennis over de oorlog missen, maar ze staan wel op een grotere afstand tot de materie. Een grotere afstand in tijd. Mijn ouders vertelden mij nog direct over de oorlog, maar voor de jongere generatie is het door de distantie in tijd veel mistiger. De interesse voor de Tweede Wereldoorlog is weliswaar ook bij jonge docenten en studenten nog steeds gigantisch, maar de context is veranderd. Het is belangrijk om jonge docenten aan te zetten tot nadenken over wat ze willen weten en wat ze denken nodig te hebben om verhalendrager te kunnen zijn.’

## En 18 januari?

Huitsing: ‘Jarenlang zijn we op een bepaalde manier met de oorlog omgegaan. De wijze waarop dat gebeurde was onaantastbaar. Het slachtofferschap stond centraal, daar mocht je niet aan komen, wat natuurlijk niet meer dan logisch was, maar het begon wel op een taboe te lijken. Het werd een soort van mythe. De bijscholing die de VGN op 18 januari organiseert, is één van de initiatieven om iets nieuws los te maken. Zoals de Bevrijdingsfestivals op 5 mei dat bijvoorbeeld ook doen.

Wester: ‘Je moet voor docenten situaties creëren waarbij ze buiten de geijkte kaders durven kijken. Er zijn zoveel docenten die mooi lesmateriaal maken over de oorlog, over herdenken, bewustwording, in een heel breed kader. Wat de VGN op 18 januari beoogt is docenten de gelegenheid te geven om elkaar op de hoogte te brengen, te stimuleren en te enthousiasmeren.’